Rajat Lapin Kaivoksille ry 8.1. 2023 Kirjallinen lausunto

Lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle kaivosmineraaliveroa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 281/2022 vp)

Viite: Lausuntopyyntö Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaosto 2022-12-13

Rajat Lapin Kaivoksille ry kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle kaivosmineraaliveroa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 281/2022).

Rajat Lapin Kaivoksille ry kannattaa hallituksen esityksessä mainittua kaivosmineraaliveron (kaivosveron) tavoitetta: ”veron tavoitteena on ottaa huomioon kaivoslaissa tarkoitettujen kaivosmineraalien luonne uusiutumattomina luonnonvaroina ja ohjata yhteiskunnalle kohtuullinen korvaus niiden käytöstä veron muodossa.” (HE281/2022, 15).

Yhdistys pitää kuitenkin ehdotettuja veromääriä alimitoitettuina kaivosmineraaliveron tavoitteen näkökulmasta. Näillä verotasoilla yhteiskunta ei tule saamaan kohtuullista korvausta uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä. Lain tuottotavoitteeksi on esitetty 25 miljoonaa euroa / vuosi. Yhdistyksen mielestä tämä ei voi olla verotuoton maksimi vaan minimitavoite.

Kaivosveron tuottaman verotulon eli yhteiskunnan saaman korvauksen kohtuullisuutta arvioitaessa on otettava huomioon se, että pelkästään kaivosyhtiöiden sähköveron alennus on lähes samansuuruinen kuin esitetyn veron suunniteltu tuotto valtiolle eli noin 10 miljoonaa euroa. Näin ollen, jos valtiolle tuleva osuus on korvaus yhteiskunnalle uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä, kohtuullinen korvaus on ilmeisesti noin 0 euroa. Kun tähän lisätään verotuksen toimeenpanosta aiheutuvat kertaluontoiset kulut verohallinnolle (noin 1,4 euroa, HE281/2022, 21) sekä vuotoiset kulut noin 300 000 euroa) on ilmeistä, että kaivosveron tuotto huomioidenkin yhteiskunta ei saa kaivosveron ansiostakaan mitään korvausta uusiutumattomien hyödyntämisestä ja kaivosyhtiöiden aiheuttamista peruuttamattomista ja kauan kestävistä vahingoista luonnolle, maisemille ja ihmisten hyvinvoinnille ja elinkeinoille.

Rajat Lapin Kaivoksille ry:n mielestä veron tulee olla metallikaivoksien osalta ehdotetun 0.6 % sijasta 5 prosenttia metallimalmin sisältämän metallien verotusarvosta, joka määritellään lakiesityksessä esitetyillä tavoilla. Lisäksi metallikaivoksille tulisi säätää louhintamäärään perustuva maksu, joka olisi samansuuruinen kuin muille kuin metallimineraaleille tarkoitettu vero. Ehdotettu metallien arvosta laskettavan veron taso ei ole kansainvälisesti vertailtuna korkea, eikä 5 % verotasokaan ole korkein kansainvälisessä vertailussa. Muiden kuin metallimineraalikaivosten osalta veron tulisi olla 0,50 € / tonni sidottuna louhintamääriin lakiesityksessä esitetyllä tavalla. Tämäkään ei olisi kansainvälisesti vertailtuna poikkeuksellisen korkea vero.

Kansainvälisessä Maailmanpankin vertailututkimuksessa Mining Royalties, A Global Study of Their Impact on Investors,Government, and Civil Society (Jases Otto ym. 2006) on todettu, että kaivosmineraalien sisältämän malmin arvoon perustuva rojalti (ad valorem rojalti) vaihtelee louhittavan metallin mukaan mm. Kiinassa se on 1-4 %, kulta 4 %, Intiassa 0,4,-20 %, kupari 3,2 %,

Mongoliassa 2.5 & paitsi kullan osalta 7,5 %, Australiassa Uudessa Etelä-Walesissa kuparin ja kullan ad valorem rojalti on 4 %. Australian Queenslandissa vastaava luku on molempien metallien osalta 2,7 %. Muiden kuin metallimineraalien osalta rojaltit ovat määriin perustuvia. (Otto ym. s. 86-90).

Tämän kattavan kansainvälisen vertailututkimuksen perusteella siis hallituksen esityksessä ehdotetut verotasot ovat matalia. Lisäksi vaikka ehdotettu verotusjärjestelmä onkin selkeä, sen kaavamaisuus ei ole kansainvälisten esimerkkien perusteella hyvin perusteltu. Yhden kaikkia metallimineraaleja koskevan verotason sijasta Rajat Lapin Kaivoksille ryn mielestä tulisi harkita metallikohtaista verotasoa, jolloin esimerkiksi kullan verotaso olisi muita korkeampi.

Rajat Lapin kaivoksille ry ei kannata esitystä, että kaivosvero jaettaisiin kuntien ja valtion kesken suhteessa 60/40%. Esitämme ensisijaisesti, että kaivosvero tulisi kokonaan valtiolle. Kaivosten vaikutukset, esimerkiksi räjähdyspölyt ja vesistöihin päästetyt haitalliset aineet eivät pysähdy kunnan rajalle, mistä syystä veron tuottoa tulisi käyttää kaivosten aiheuttamien vahinkojen kompensaatioon kunnasta riippumatta. Hallituksen esityksessä todetaan tämä ongelma (s 21).

Jos kaivosveron tuotosta halutaan ohjata osa kaivosalueen kunnille, esitämme toissijaisesti, että se tulisi ohjata kaikille kaivoksen vaikutusalueen kunnille. Tällöin tulisi ottaa huomioon muun muassa se, että kaivosten räjähdyspölyt leviävät tutkimusten mukaan jopa 70 kilometrin päähän kaivoksen sijaintipaikasta. Lisäksi kaivosten jätevesien, jotka tällä hetkellä lasketaan Kemijoen sivujokiin Kittilässä ja Sodankylässä, vaikutukset ulottuvat Kittilän ja Sodankylän kuntien lisäksi Pelkosenniemen, Kemijärven, Rovaniemen, Tervolan, Keminmaan ja Kemin kuntien vesistöihin (eli Kitisen, Ounasjoen ja Kemijoen vesistöihin). Kaivosveron suuntaaminen pelkästään kaivosten sijaintikunnille on ongelmallista kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta.

Esityksessä todetaan, että veron tavoitteena ei ole vaikuttaa kaivoksista syntyviin ympäristöhaittoihin (HE281/2022, 21). Perusteluksi tälle esitetään, että ympäristöhaittoja tulisi vähentää muilla ”ympäristöpolitiikan instrumenteilla, kuten toimivalla ympäristösääntelyllä, valvonnalla ja oikean suuruisilla vakuuksilla.” (HE282/2022, 5). Jos kaivosvero tulee voimaan, sillä kuitenkin on väistämättä vaikutuksia myös ympäristöön, koska se vaikuttaa kaivosten kannattavuuteen ja siten myös niiden perustamiseen. Kaivosvero tulisikin nähdä yhtenä tärkeänä ympäristöpoliittisena instrumenttina, jolla voitaisiin estää ympäristölle erityisen vahingollisten köyhien esiintymien hyödyntämistä sekä ohjata kaivosyhtiöitä toimimaan ympäristövastuullisemmin. Kaivosveron ohjaavaa vaikutusta voitaisiin voimistaa liittämällä siihen mahdollisuus saada käyttää esimerkiksi kaivosyhtiöiden investointeja kaivosvesien puhdistukseen verovähennysten perusteena. Kaivosveron ohjaavan vaikutuksen voimistamiseksikin kaivosveron tasoja tulisi korottaa, kuten HE281/2022, 21 antaa ymmärtää.

Kaivosmineraaliveron on arvioitu lisäävän myönteistä suhtautumista kaivoshankkeita kohtaan ”niissä kunnissa, joissa kaivos sijaitsee ja jotka hyötyisivät kunnalle tulevista verotuotoista.” Tämä on aivan oikea arvio. Vertailukohtana voidaan käyttää esimerkiksi vesivoimarakentamisen hyväksyttävyyttä, joka perustuu suurelta osin voimalaitoksista kunnille tulevaan kiinteistöveroon. Kaivosten hyväksyttävyyden lisääntyminen verotuoton vaikutuksesta voidaan nähdä yhteiskunnan

rakenteellisen korruption yhtenä muotona: verotuotoilla vaikutetaan päätöksentekijöihin, millä on negatiivinen vaikutus koko poliittisen järjestelmän uskottavuuden ja legitimiteetin kannalta. Tästäkään syystä kaivosveroa ei tulisi jakaa kaivosten sijaintokunnille.

Kaivokset sijaitsevat täällä Lapissa suhteellisen kaukana kuntakeskuksista, jolloin myös niiden haitat ovat suurimmat muualla kuin kunnan keskuksessa. Sen vuoksi kaivosveron tuottoa tulisi ohjata ensisijaisesti niiden paikallisyhteisöjen käyttöön, jotka kärsivät kaivosten haitoista. Rajat Lapin Kaivoksille ry:n mielestä saamelaisten kotiseutualue tulee jättää kaivostoiminnan ulkopuolelle. Myös muualla poronhoitoalueella tulee luontaiselinkeinojen harjoittajille, käytännössä paliskunnille suunnata osa kaivosveron tuotosta.

Vesa Puuronen

Professori

Rajat Lapin Kaivoksille r:n varapuheenjohtaja